

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація. У статті розглянуті особливості використання інтерактивних технологій навчання в процесі збереження репродуктивного здоров'я старшокласників.

Ключові слова: інтерактивні технології навчання, репродуктивне здоров'я старшокласників.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности использования интерактивных технологий обучения в процессе сохранения репродуктивного здоровья старшеклассников.

Ключевые слова: интерактивные технологии обучения, репродуктивное здоровье старшеклассников.

Annotation. In the article the considered different approaches of research workers to notions pedagogical technology, innovations, and also features of the use of interactive technologies of teaching in the process of saving of reproductive health of seniors.

Key words: interactive technologies of teaching, reproductive health of seniors.

Актуальність та постановка проблеми. Практика роботи загальноосвітніх навчальних закладів доводить, що успіх у формуванні свідомого ставлення молодого покоління до збереження репродуктивного здоров'я залежить не лише від опанування учнями навчальним матеріалом, оволодіння правилами та виробленням умінь і навичок ведення здорового способу, а й від організації оздоровчо-профілактичної роботи у школі, класі, сім'ї.

У практиці загальноосвітніх навчальних закладів ще й досі існує переконання щодо високої ефективності просвітницької діяльності у цьому напрямку роботи. У значній частині навчальних закладів питання збереження та зміцнення здоров'я, стосунків із протилежною статтю, підготовки до сімейного життя майже не розглядаються або вивчаються факультативно. Результатом такого підходу є стан, коли старшокласники мають певні знання, але не використовують їх на практиці. Причина, на нашу думку, полягає у несформованості свідомої потреби на збереження та зміцнення власного здоров'я, у відсутності позитивної мотивації до ведення здорового способу життя.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що найважливішим завданням сучасної шкільної освіти є формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я людини. Школа повинна навчити учнів використанню резервних сил свого організму, життєво важливим навичками здорової та безпечної поведінки, спілкуванню з людьми, передбаченню наслідки своєї поведінки та вмінню приймати рішення, а також формувати цінності і переконання, які сприяють свідомому вибору здорової поведінки та наміру дотримуватися її протягом життя [4].

Аналіз практичного досвіду роботи загальноосвітніх навчальних закладів доводить, що успіх формування свідомого ставлення до збереження і зміцнення здоров'я старшокласників значною мірою залежить від оволодіння вчителями інноваційними технологіями навчання і виховання, впровадження їх у щоденну практику загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему інновацій в педагогічній діяльності розглядали І. Підласий, В. Онушкін, В. Паламарчук. Педагогічну технологію, як певний інструмент навчання й виховання досліджували вітчизняні та зарубіжні

науковці – В.М. Бехтерев, І.П. Павлов, А.А. Ухтомський, С.Т. Шацький, Б. Лихачов, В. Сластьонін, І. Волков тощо.

Мета статті – розкрити особливості використання інноваційних педагогічних технологій у процесі збереження репродуктивного здоров'я старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Інновація (лат. *innovatio* – оновлення, зміна) – нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях. Іноді інновацією вважають використання відомого із незначною модифікацією. Інновації є предметом особливої діяльності людини, яка не задоволена традиційними умовами, методами, способами і прагне не лише новизни змісту реалізації своїх зусиль, а передусім якісно нових результатів. У постіндустріальному суспільстві чи не на перше місце виходить інноваційна діяльність у соціальній сфері, яка своїм змістом зорієнтована на людину. Стосується вона освіти, медицини, рекреаційної проблематики. Поняття „інновація” вперше було вжито понад століття в культурології та лінгвістиці для позначення процесу трансфера (лат. *transfero* – переносу, переміщую) – проникнення елементів однієї культури в іншу і набуття при цьому нових, не властивих раніше якостей.

І.П. Підласий розглядає інновації як ідеї, процеси, засоби і результати, взяті в єдності якісного вдосконалення педагогічної системи [7, с. 3]. У Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності інновації трактуються як вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності [8, с. 7]. В той же час, російський дослідник В.Г. Онушкін під інноваціями розуміє процес часткових змін, що ведуть до модифікації окремо взятих цілей освіти або засобів і способів їх досягнення [5, с. 65]. В. Паламарчук новацію вважає результатом (продуктом) творчого пошуку особи або колективу, що відкриває принципово нове в науці і практиці, інновацію – результатом породження, формування і втілення нових ідей. Саме втілення нових ідей є ознакою, за якою відрізняють інновації від власне новацій: якщо педагог відкриває принципово нове, то він новатор, якщо трансформує наукову ідею у практиці – інноватор.

Термін „педагогічна технологія” з'явився в освіті порівняно недавно. Щодо навчального процесу його було вжито у 1886 р. англійцем Джеймсом Саллі. В Україні вперше терміни „педагогічна технологія”, „педагогічна техніка” з'являються у працях В.М. Бехтерева, І.П. Павлова, А.А. Ухтомського, С.Т. Шацького [9, с. 15]. Однак дискусія з приводу того, чи існує педагогічна технологія як певний інструмент навчання й виховання, яким може оволодіти кожний педагог, триває дотепер. З визнанням педагогічної технології важливим чинником навчально-виховного процесу не припинялися спроби з'ясування її сутності та особливостей. З одного боку, це спричинено поглибленням наукового і практичного інтересу до педагогічних технологій як засобу підвищення ефективності навчально-виховного процесу, з іншого – розвитком конкретних педагогічних технологій, у процесі якого розкривалися нові їх універсальні сутнісні дані. Підходи дослідників до визначення поняття „педагогічна технологія” різноманітні. Наприклад, російський учений Б. Лихачов розглядає педагогічну технологію як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу [3, с. 34]. Російський педагог-новатор І. Волков тлумачить її як опис системи дій учителя та учнів, які слід виконувати для оптимальної реалізації навчального процесу. Педагог-дослідник П. Москаленко вважає цей феномен послідовною (системно представленою) низкою вказівок, діяльностей і операцій моделювання, реалізації діагностики ефективності, корекції процесу навчання або виховання [2, с. 56 – 59]. В. Беспалько визначає педагогічну технологію як проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці, як змістову техніку реалізації навчально-виховного процесу [1, с. 25]. Асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США трактує її як комплексний, інтегрований процес, який включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем, що охоплюють основні аспекти

засвоєння знань. У „Глосарії термінів з технологій освіти” (Париж, ЮНЕСКО) це поняття сформульовано як системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, завдання якого – оптимізація форм освіти. Російський учений В. Сластьонін вбачає в ній закономірну педагогічну діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і володіє більш високим ступенем ефективності, надійності, гарантованого результату, ніж за використання традиційних методик навчання [6, с. 89].

Спільним в усіх визначеннях є спрямування педагогічної технології на підвищення ефективності навчального процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів навчання. Створення нової технології, як правило, є наслідком незадоволення результатами навчання й виховання, а також неефективністю педагогічної діяльності як професійного експромту. Суттєвою особливістю педагогічної технології є те, що довольним діям вона протиставляє жорсткі алгоритмічні приписи, систему логічно вмотивованих дій, послідовний перехід від елементу до елементу.

Це дозволяє нам зробити висновок про те, що технологія – це певний комплекс, який складається із запланованих результатів, засобів оцінки для коригування та вибору методів і прийомів навчання, оптимальних для кожної конкретної ситуації, а також розробленого вчителем на цій підставі набору моделей навчання.

Регулятивний вплив технології при реалізації змісту збереження репродуктивного здоров'я старшокласників можна використати у таких напрямках: пошук підстави результативності діяльності; мобілізація прогресивних досягнень науки й практичного досвіду для гарантії одержання необхідного результату; побудова діяльності на інтенсивній, а не екстенсивній основі; приділення більшої уваги прогнозуванню діяльності з метою запобігання її проєкції у ході виконання; використання у всезростаючій мірі найсучасніших інформаційних засобів, максимальна автоматизація рутинних операцій тощо.

При цьому структурний зв'язок технологій та діяльності має такий вигляд: діяльність – потреба – мета – мотив – мотивація – задача – прийом – дія – операція – результат. Технологія виступає як сукупність способів, спрямованих на оволодіння системою знань, досвіду, умінь і практики роботи суб'єктів процесу збереження репродуктивного здоров'я.

При виборі технологій, форм, методів збереження репродуктивного здоров'я важливо використання психолого-педагогічних ресурсів у площині розвитку пізнавальних інтересів старшокласника. Мова йде про просвітницьку діяльність. При цьому значну роль відіграє насиченість змісту вправами, які сприяють активізації таких вищих психічних функцій, як мислення, уява на основі відчуття та сприймання. Лекції, семінари допомагають здійснювати в основному комунікативну та перцептивну функції в роботі зі старшокласниками, тоді як у процесі практичних занять, рольових ігор, тренінгів пріоритетну роль відіграє інтерактивна функція виховання. Пізнавальні резерви таких занять, які у діагностичній літературі визначені як „активні форми і методи”, пов'язані з тим, що на основі певних змістових і цільових установок переконання формуються через відповідні вправи (операційні установки). Найбільш ефективними і комплексними інноваційними технологіями є інтерактивні.

Зазначимо, що термін „інтерактивна педагогіка” відносно новий: його до наукового обігу ввів у 1975 р. німецький дослідник Ганс Фріц. У дослідженнях цього вченого визначено мету інтерактивного процесу – це зміна і поліпшення моделей поведінки його учасників. Аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник змінює свою модель поведінки і свідомо засвоює її. Це дозволяє говорити про інтерактивні методи як процес інтерактивного виховання [9, с. 7].

Суть інтерактивного навчання у співнавчанні, взаємонавчанні (колективному, груповому, у співпраці), де учень і вчитель – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. При інтерактивному навчанні не може бути домінування одного учасника навчального

процесу над іншими, однієї думки над іншою, а учні вчать бути демократичними, критично мислити, приймати продумані рішення, спілкуватися з іншими людьми. Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, навчання у режимі бесіди, діалогу, дії. Отже, у дослівному розумінні інтерактивним може бути названий метод, в якому той, хто навчається, є учасником, тобто здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо. Він не виступає лише слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власне створюючи це явище.

Інтерактивні технології навчання в процесі збереження репродуктивного здоров'я сприятимуть кращому відпрацюванню та дотриманню старшокласниками певних моделей поведінки, які допоможуть зберегти та покращити їх власне здоров'я.

Інтерактивними можна вважати технології навчання, які здійснюються шляхом активної взаємодії учнів у процесі навчання. Вони дають змогу на основі внеску кожного з учасників процесу навчання у спільну справу отримати нові знання й організувати спільну діяльність від окремої взаємодії до широкої співпраці. На відміну від активних методів навчання, які будуються на односторонній комунікації (її організовує й постійно стимулює учитель), інтерактивні методи принципово змінюють схему комунікації в навчальному процесі. Інтерактивні методи орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації, в якій учасники процесу взаємодії більш мобільні, відкриті й активні. Основою інтеракції є принцип багатоваріантної комунікації, яка характеризується відсутністю полярності та мінімальною сконцентрованістю на точці зору вчителя. На думку О. Пометун, ефективність будь-якої технології багато в чому залежить від того, наскільки правильно обрано спосіб взаємодії, форму комунікації учасників навчального процесу. Часто в існуючій системі освіти основною формою комунікації залишається монолог. Спочатку педагог у монологічній формі передає знання учням, а потім вони звітують про отримані знання, знову ж у вигляді монологічних відповідей. При цьому вчитель є своєрідним полюсом, навколо якого концентрується вся комунікація учасників навчального процесу. Таким чином, на практиці реалізується модель односторонньої комунікації [9, с. 29].

Надзвичайно важливим є те, що участь у інтеракції сприяє формуванню й розвитку навичок співробітництва в учнів. Людина як соціальна істота безперервно функціонує у різних групах, тож уміння адаптуватися у різноманітних колективах, орієнтуватися у життєвих ситуаціях є однією з умов успішної самореалізації особистості. Суттєво й те, що беручи участь у інтеракції, учні займають активну позицію в навчанні, стають суб'єктами освітнього процесу. Правильно організована інтеракція дозволяє залучити всіх учнів класу до роботи одночасно, зводить до мінімуму можливість пасивності дітей або неучасті в роботі. Створення необхідної для інтеракції сприятливої атмосфери на уроці допомагає подолати учням невпевненість у власних силах, острах перед діалогом із учителем та однокласниками, надає можливість тим учням, які зазвичай не досягають задовільних результатів у індивідуальній роботі, реалізувати себе під час виконання інтерактивних вправ при підтримці партнерів по групі. Використання інтерактивних технологій на уроці посилює ефективність засвоєння інформації, розвиває комунікативні навички учнів, дозволяє їм навчитися запобігати конфліктам і успішно виходити з конфліктних ситуацій, підвищує інтерес до навчання, вчить дітей самостійного пошуку інформації, вимагає від них творчого підходу до розв'язання завдань.

Суттєвою перевагою тренінгової методики, як однієї з інтерактивних технологій, є те, що вона дає унікальну можливість вивчити складні, емоційно значимі питання у безпечній обстановці тренінгу, а не в реальному житті з його загрозами та ризиками. Тренінг дозволяє вчитися без хвилювання про неприємні наслідки, які можуть виникнути у випадку прийняття неправильного рішення.

Дидактичні особливості таких форм навчання проявлялися у руйнуванні неправильних стереотипів щодо шкідливих звичок, нездорового способу життя, прагненні

зацікавити старшокласників, спонукати їх до самостійного пошуку і активної мисленнєвої діяльності, допомагати здійснити перехід від теоретичного рівня до прикладних знань.

Висновки. Проведений нами теоретичний аналіз та власний досвід організації й проведення заходів просвітницької діяльності з використанням інтерактивних технологій дає право стверджувати, що ефективні інтерактивні технології мають достатні можливості, сформовану авторитетну позицію у збереженні репродуктивного здоров'я старшокласників. При цьому важливо пам'ятати, що сучасні інтерактивні технології виховання, зорієнтовані на зміцнення фізичного, психічного, соціального і, найперше, духовного здоров'я, повинні будуватися на стимулюванні позитивних почуттів успіху, оптимізму, віри у свої здібності і можливості.

Література

1. *Беспалько В.П.* Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М., 1995.
2. *Кларин М.В.* Педагогические инновации. – М., 1989.
3. *Лихачев Б.Т.* Педагогика. – М., 1992.
4. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України 17 квітня 2002 року № 347 / 2002. – Освіта України. – №33. – 23 квітня 2002 р. – С.4 – 6.
5. *Онушкин В.Г., Огарев Е.И.* Образование взрослых. – СПб. – Воронеж, 1995. – С.65.
6. Педагогика: / *Сластенин В.А.* и др. – М., 1997.
7. *Підласий І.П., Підласий А.І.* Педагогічні інновації // Рідна школа. – 1998. – № 12. – С.3.
8. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // Директор школи. – 2001. – № 4 (148). – С. 7.
9. *Пометун О., Пироженко Л.* Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Метод. посіб. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.

УДК 371.314.6

С.М. Пархомчук

ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ ЕКОЛОГІЧНО-ГРАМОТНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ У СОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті аналізується ефективність застосування методу проектів у екологічному вихованні школярів.

Ключові слова: екологічне виховання, метод проектів.

Аннотация. В статье анализируется эффективность использования метода проектов в экологическом воспитании школьников.

Ключевые слова: экологическое воспитание, метод проектов.

Annotation. In the article focuses attention on the innovational forms and methods of ecological upbringing in modern school. The effectiveness of project methods of the school social educators activity is pointed out in the article.

Key words: ecological upbringing, projects method.

Сьогодні екологічна освіта та виховання як в Україні, так і в усьому світі, є першочерговим завданням порядку денного на ХХІ століття, що відображено не тільки у кожній програмі, а і в численних документах та нормативах екологічного напрямку від локального рівня до Генеральної Асамблеї ООН. За умов погіршення екологічної ситуації в Україні зі всією гостротою постає питання про поліпшення екологічної освіти підрастаючого покоління. Від успішного здійснення екологічного виховання, формування